

Workshop stiftdichten

Dennis Gaens

VERANTWOORDING

Dit boekje is geschreven voor een workshop bij 'Kunst in de luwte', een kunstfestival in Roosdaal (B) van 22 tot en met 24 mei 2009.
www.kunstindeluwte.be

Voor zover mogelijk zijn bronvermeldingen opgenomen. Zonder ideeën van anderen was dit boekje waarschijnlijk een flyer geweest. Ik ben dan ook dank verschuldigd met name aan: Dimitri Antonissen, Bert van Beek, Austin Kleon, Gerd Herholz en Maarten Inghels voor hun ideeën en suggesties.

Voor meer (over) stifgedichten:

www.austinkleon.com/category/newspaper-blackout-poems/
www.stiftgedichten.com
www.denieuwes.com/category/stiftgedicht/

Contact: stiftgedichten@denieuwes.com

De Creative Commons Naamsvermelding-Niet-commercieel 3.0 Nederland Licentie is van toepassing op dit werk. Ga naar http://creativecommons.org/licenses/by-nc/3.0/nl/ om deze licentie te bekijken.

Het auteursrecht van de gebruikte voorbeeldgedichten berust bij de auteurs.

BRON: AUSTINKLEON.COM

OVER STIFTDICHTEN

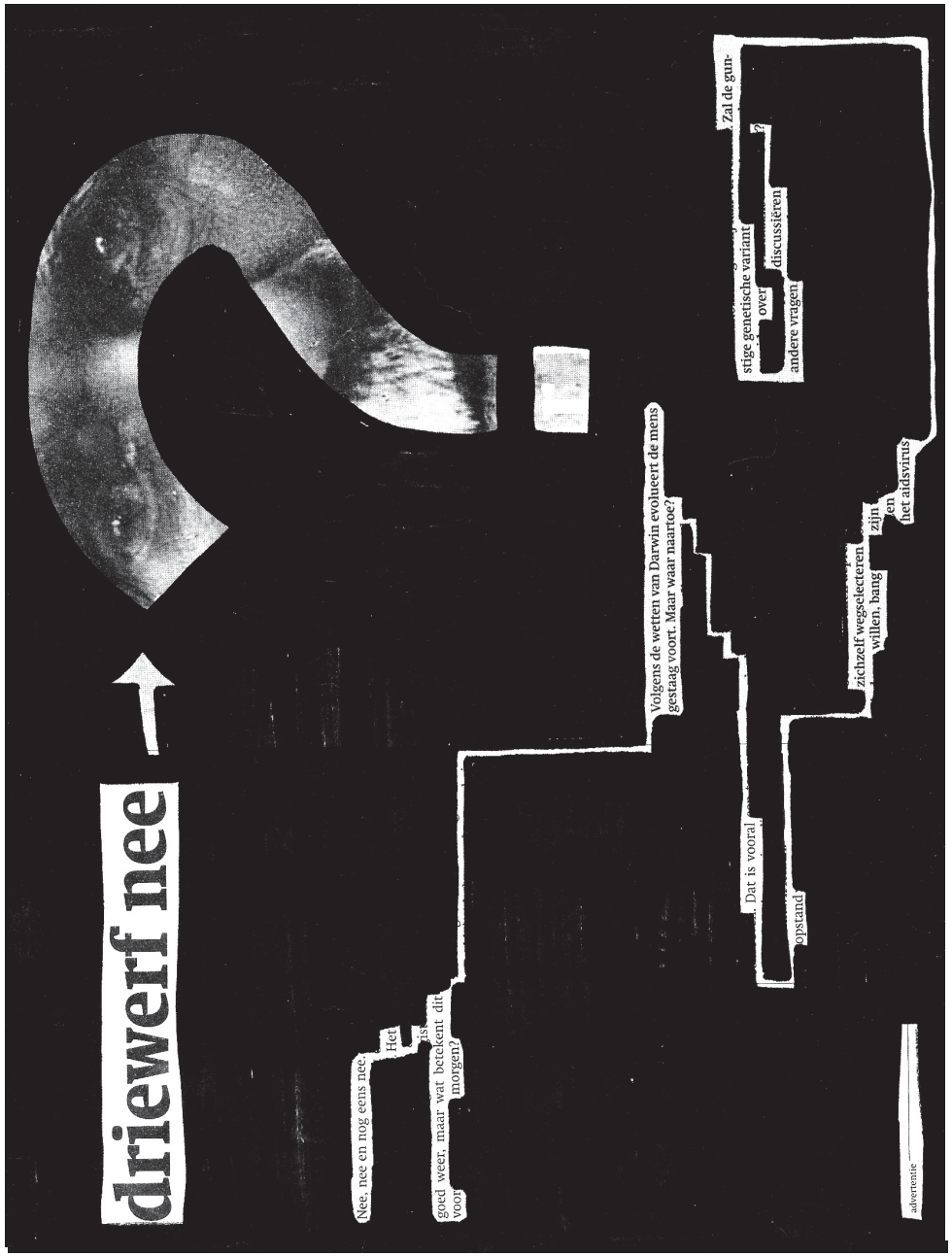
Het recept voor een stiftgedicht is vrij simpel: men neme een krantenartikel, waarin men met een zwarte stift woorden weghaalt om een gedicht bloot te leggen dat in het artikel verstopt zit. Of zoals Dimitri Antonissen het (in navolging van stiftdichter-peetvader Austin Kleon) zegt: krant + viltstift = poëzie.

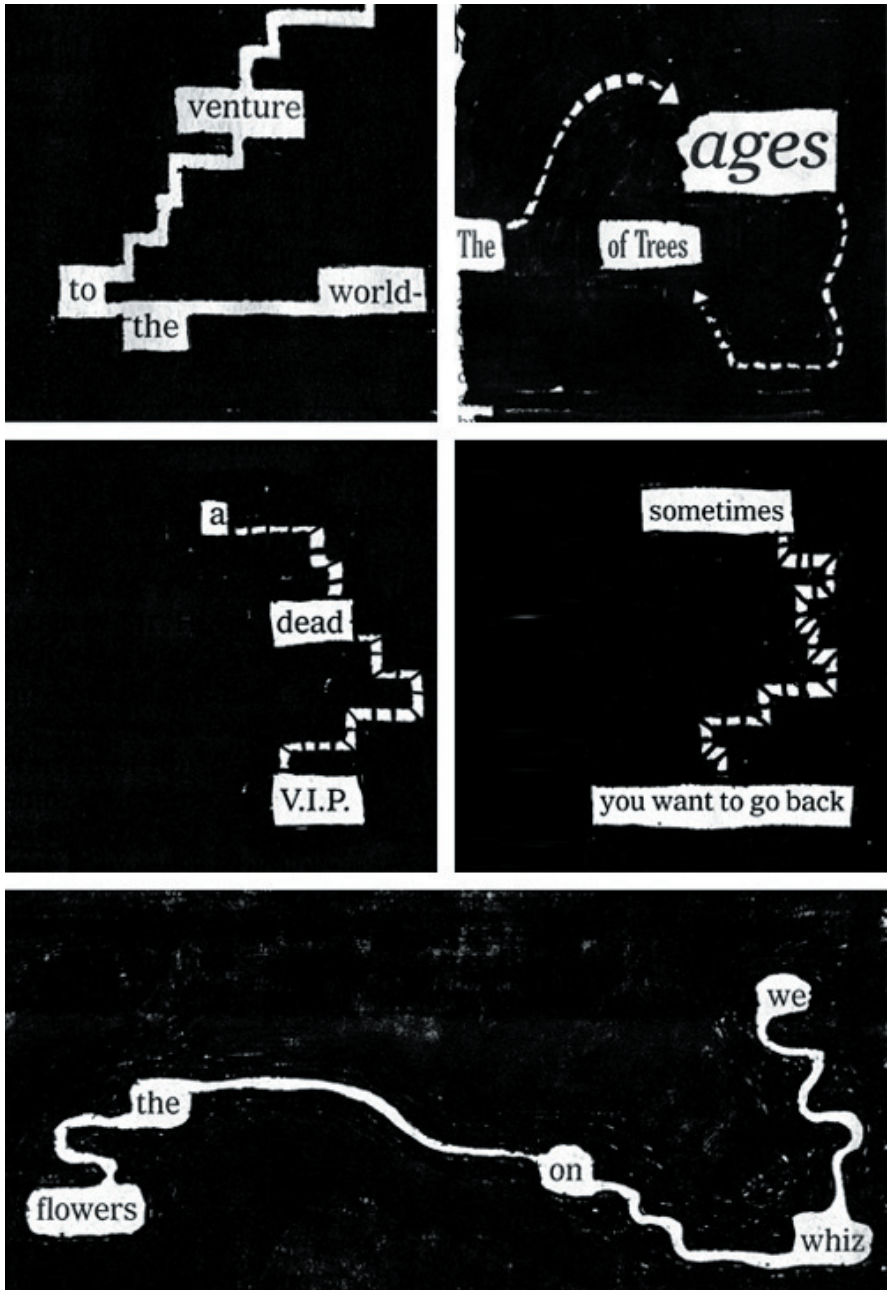
Het stiftgedicht is 'verzonnen' door de Amerikaanse schrijver en tekenaar Austin Kleon. Ergens in 2005 begon hij stiftgedichten te plaatsen op zijn blog en er reacties op te krijgen, discussie over te voeren en het genre te analyseren. Een en ander leidde uiteindelijk tot een contract bij Harper Collins. Zijn eerste boek staat gepland te verschijnen in februari 2010.

In het Nederlandse taalgebied waren de dichters Maarten Inghels, Dimitri Antonissen en ondergetekende die al snel de stift in de hand namen en hun eigen stiftgedichten gingen maken. Antonissen is veruit de meest actieve stiftdichter van België en Nederland en meer dan terecht wordt ook zijn werk uitgegeven in boekvorm. Zijn bundel zal in eveneens in het voorjaar van 2010 verschijnen, bij Literair Productiehuis Wintertuin.

Bedrieglijk simpel als het recept is, er valt een hoop over stiftgedichten te zeggen. Er zijn mensen die menen dat het als serieuze poëzie gezien moet worden, anderen die het voornamelijk als techniek gebruiken om materiaal te verzamelen en weer anderen die het niet meer dan een alternatieve kruiswoordpuzzel vinden en zeker geen serieus te nemen genre.

Voor alle posities valt wat te zeggen. Persoonlijk vind ik dat een stiftgedicht alle drie kan zijn. Het kan inderdaad een alternatief zijn voor een kruiswoordpuzzel tijdens een lange treinreis. Het kan inderdaad een vergaarbak voor ideeën zijn die je later in 'normale' gedichten gebruikt. Evengoed kan het een interessante vorm op zich zijn, zoals Antonissen en Kleon met hun gedichten bewijzen.

BRON: AUSTINKLEON.COM

Het lijkt er vooral aan te liggen wat je zelf uit stiftdichten wilt halen. Om welke redenen je ook aan stiftdichten gaat: in deze workshop wil ik een paar handreikingen doen om in ieder geval aan de slag te gaan. Wat je er verder mee doet, is geheel je eigen zaak. De oefeningen in deze workshop bestaan niet uit het maken van stiftgedichten, maar uit creatieve schrijfoefeningen en een verzameling van ideeën die het maken van stiftgedichten kunnen voorbereiden, begeleiden en verdiepen. Het maken van een stiftgedicht is immers simpel: krant + viltstift = poëzie.

Dennis Gaens, Nijmegen, mei 2009

ASSOCIËREN EN VRIJ SCHRIJVEN

Vrij associëren is een techniek die niet alleen bij creatievellingen van elk slag (schilders, muzikanten, dichters, denkers) populair is, maar ook onderdeel is van menig managementboek, help-jezelf-cursussen en psychologische spreekuren. Het is iets dat typisch menselijk is: dieren doen er niet aan. Als je het op de spits wilt drijven, zou je kunnen zeggen dat het aan de basis ligt van elk cultureel verschijnsel: vrij associëren is namelijk niets meer of minder dan het leggen van nieuwe verbanden of het expliciet maken van in het onderbewuste bestaande verbanden.

Schrijvers zoals Jack Kerouac en Allen Ginsberg hebben de spontane associatie verheven tot leidend principe van hun werk: '*First thought, best thought*'. Het idee daarbij is dat je opschrijft wat er spontaan in je opkomt. Wat eruit voortkomt is dan een gedicht of verhaal. Een schrijver hoeft zich daarbij niet druk te maken om de vorm of de inhoud, want (zoals Ginsberg zegt): '*If the mind is shapely, the writing is shapely*'.

Een verwante techniek treffen we al eerder aan, bij de surrealisten in de vorm van de *ecriture automatique* of 'automatisch schrift'. De schrijvers Philippe Soupault en André Breton schreven samen *Les Champs Magnétiques*, dat over het algemeen beschouwd wordt als het begin van het surrealisme.

> *Automatisch schrijven wil zeggen: in hoog tempo opschrijven wat je maar invalt, zonder rationele controle, zodat gaandeweg het onbewuste het overneemt van het bewustzijn. Met als risico dat iemand de greep op zichzelf verliest of ten prooi valt aan hallucinaties.*

Breton en Soupault gingen hierbij zo ver dat ze zichzelf lichamelijk uitputten. Ze varieerden van snelheid (langzaam bij het schrijven van herinneringen aan hun jeugd, snel bij hallucinaties). De twee schrijvers zagen het automatisch schrijven als een revolutie in de literatuur en ze werden er bijna gek van.

zou je eindeloos kunnen variëren. Je zou een grafiek kunnen gebruiken of stuk uitsnijden en andere foto toevoegen. Experimenteer vooral met de vorm en wees je bewust van het feit dat het oog ook wat wil.

Lees verder:

- Kleon, Austin: 'Trails', http://www.austinkleon.com/2008/11/16/trails/
- McCloud, Scott: 'I can't stop thinking', http://scottmccloud.com/1-webcomics/icst/icst-4/icst-4.html

NOG ENKELE OPMERKINGEN OVER STIFTDICHTEN

Digitaal en analoog

Als je gaat stiftdichten, kun je dat natuurlijk het beste met een stift en krant doen. Dat heeft de meest authentieke 'feel'. Als je wat slordiger bent, kun je ook een computer gebruiken en zo niet opeens hele woorden verliezen. In Photoshop kun je makkelijk met layers een stiftgedicht maken, zonder bang te zijn het origineel te wisselen. Ook kun je animated gifs maken, waarin het orginele krantenartikel wisselt met het stiftgedicht, patronen gebruiken in plaats van zwarte lagen en tekeningen makkelijker uitsnijden. De mogelijkheden voor digitale stiftgedichten zijn legio, maar bedenk wel: het gaat uiteindelijk vooral om de tekst.

Spoorlezen

Wij in het Westen zijn gewend van links naar rechts te lezen. Soms is het bij een stiftgedicht echter nodig om van rechts naar links te lezen. Andere keren staan de woordgroepen zo dicht bij elkaar dat het moeilijk is om de volgorde te bepalen. Dat kan natuurlijk een keuze zijn, maar als het dan niet is, kun je gebruik maken van 'trails': sporen. Door een witte lijn, stippellijn, pijlen of welke lijn dan ook kun je de lezer sturen.
Daarnaast kan een spoor ook een bepaald effect toevoegen, door heel kronkelig, trapsgewijs of juist heel recht over het vel te lopen. Experimenteer met sporen en kijk of het een betekenis kan toevoegen aan de gedichten.

Visuele poëzie

Stiftgedichten hebben een onmiskenbare visuele factor: de verdeling van de woorden op het blad, maar ook het gebruik van foto's bij de artikelen. Hierop

Net als bij stiftgedichten zijn de meningen erover verdeeld of dit soort technieken eindproducten opleveren of enkel een vergaarbak voor ideeën en beelden vormen. Dat associatie echter een belangrijke rol speelt in welke creatieve onderneming dan ook, staat buiten kijf. De technieken die ontwikkeld zijn om de associatie te stimuleren zijn dan ook van onmiskenbare waarde.

Oefening: Brainstormrondje
Benodigdheden: een groep vrienden of pen en papier

Iemand noemt een woord. De volgende noemt het eerste woord dat bij hem opkomt en zo ga je door (de cirkel rond) totdat je er genoeg van hebt.
Thuis kun je dit doen door lijstjes te maken: schrijf een woord en schrijf daaronder het eerste woord dat bij je opkomt. Daarbij ga je door totdat het blad vol is.
Een andere manier is om eerst een woord op te schrijven en bij dat woord vier gerelateerde begrippen te bedenken. Voor elk van die vier begrippen zoek je dan weer vier nieuwe begrippen.

Oefening: Ecriture automatique
Benodigdheden: pen en papier, kookwekker of klok/horloge/etc.

Schrijf door zonder te stoppen voor een vooraf gesteld tijdsbestek. Begin met tien minuten en de verhoog steeds de limiet. Besteed geen aandacht aan spelling en grammatica. Stop niet. Als je merkt dat je het moeilijk vindt en vaak vastloopt, stel dan een extra regel in. Zo kun je een vast woord of een vaste letter gebruiken, waarmee je verdergaat als je vastloopt.
Je kunt dit ook in groepsverband doen, waarbij je om de zoveel tijd (of zinnen, al schrijft niet iedereen even snel en even lange zinnen) van blad wisselt met een andere deelnemer. Je mag zelf bepalen of je eerst leest wat de ander heeft geschreven of gewoon doorgaat met vrij schrijven. Als je het eerst leest, dan snel.

Lees verder:

- Breton, André & Soupault, Philippe: *Magnetische velden* (vertaald door Jan Pieter van der Sterre. Met een inleiding van Philippe Audoin. Sea Urchin, 2002.
- Ginsberg, Allen: *Spontaneous mind. Selected interviews*, HarperCollins, 2001.
- Goldberg, Natalie: *Writing down the bones*, Shambhala, 1986.
- Heumakers, Arnold: 'Gevangenen van de waterdruppels', http://www.nrcboeken.nl/recensie/gevangenen-van-de-waterdruppels
- Herholz, Gerd & Mosler, Bettina: *Die Musenkussmichmachine*, Neue Deutsche Schule, 2003.

Je kunt er voor kiezen om eerst een hele reeks woorden te schrijven, of meteen volledige zinnen te vormen.

Lees verder:

- Burroughs, William S.: 'The Cut-Up Method of Brion Gysin', http://www.ubu.com/papers/burroughs—gysin.html
- Christpohe, Nirav: *Het Naakte Schrijven*, L.J. Veen, 2003.
- Herzberg, Judith: *Het maken van gedichten en het praten daarover*, BZZTôH, 1989.
- Kleon, Austin: 'Poetry as Flow: Csikszentmihalyi on the play of words', http://www.austinkleon.com/2008/06/29/poetry-as-f low-csikszentmihalyi-on-the-play-of-words/
- http://en.wikipedia.org/wiki/Cut-up—technique

bevolkingsgroepe**n, m**aar ook dat ze
alles in het werk **moe**ten stellen om.

Op basis van die streep ontstaat de volgende reeks letters:

hee
ide
aar
zich
het
n, m
moe

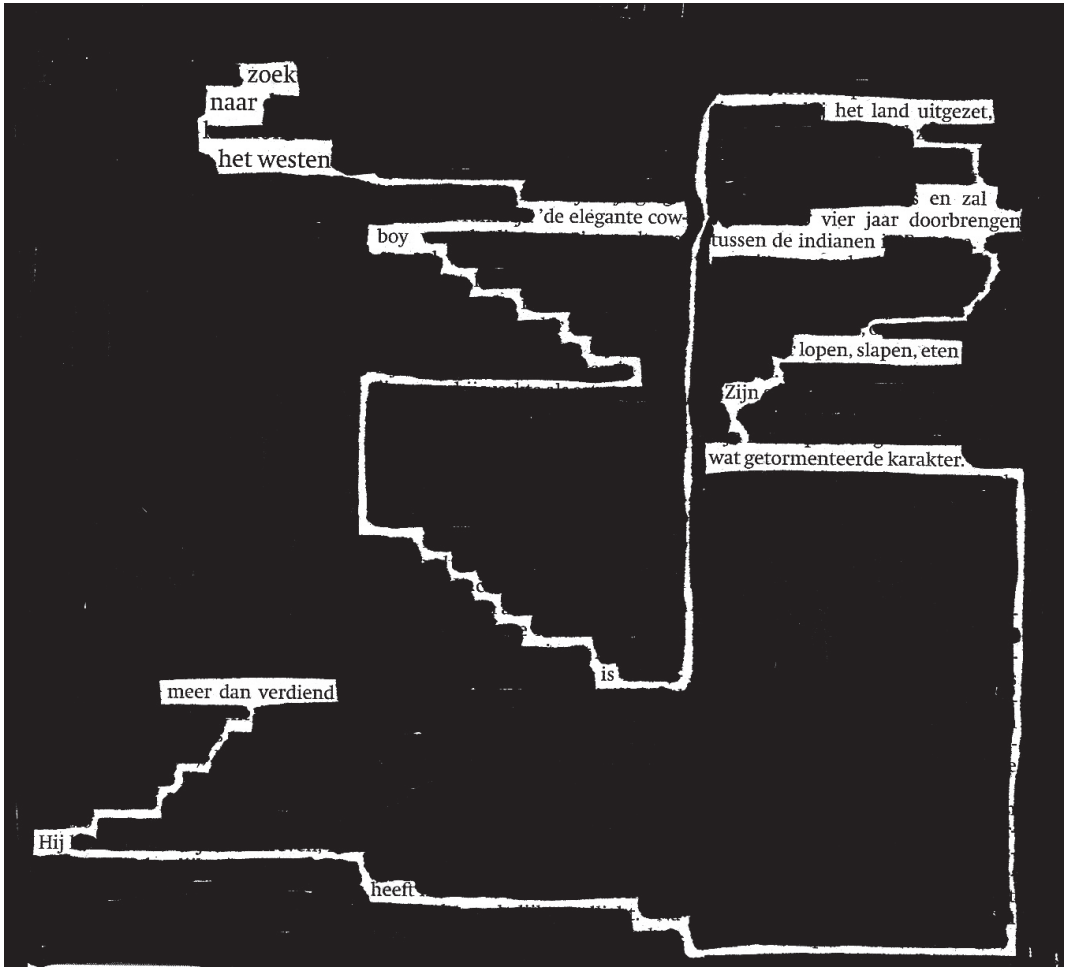
Door deze letters aan te vullen kun je een nieuw gedicht of verhaal vormen. De bovenstaande reeks letters leverde onderstaand gedicht op. De gebruikte letters zijn wederom dik gedrukt:

wat ik zei

heel de wereld zouden we hebben
een sol**ide** basis voor meer dan vandaag
een plek w**aar** niemand vanaf wist
maar met uit**zich**t op iedereen
en we zouden **het** allemaal draaien
de wereld draaie**n, m**et een eigen idee

maar zij was eigenlijk
vooral **moe**

Je kunt de oefening makkelijker of moeilijker maken, door je meer of minder aan het stramien te houden. Je kunt jezelf bijvoorbeeld dwingen om ook de plaats in de tekst intact te houden, maar je kunt ook letters overslaan wanneer dat uitkomt.

BEELDEN PASSEN

De dichter William Carlos Williams is een van de grootste invloeden geweest op de Amerikaanse poëzie van de twintigste eeuw. Zijn credo '*no ideas but in things*' werd snel opgepikt door de Beat Generation en na deze steeds weer door latere generaties. Williams wilde met zijn uitspraak zijn collega-dichters aansporen om de literaire allusies, de ingewikkelde intertekstuele trucjes en de traditionele vormen vaarwel te zeggen. Het was een oproep om de Amerikaanse wereld zoals die was te verbeelden. Abstracte ideeën mochten alleen maar in gedichten voorkomen voor zover ze vertegenwoordigd werden in concrete beelden. Jack Kerouac zou later soortgelijke 'regels' voor proza declameren met uitspraken als: '*No time for poetry but exactly what is*', '*Dont think of words when you stop but to see picture better*' en '*Write for the world to read and see yr exact pictures of it*'.

Uiteindelijk hebben uitspraken als deze veel gemeen met het algemeen bekende adagium '*Show, don't tell*'. Inderdaad lijken gedichten met concrete beelden (veel meer dan postmoderne taalspelletjes) de meerderheid van de hedendaagse poëzie te vormen. Soms zal een dichter beelden zoeken bij een gedachte die hij wil overbrengen, soms volgen de gedachten en ideeën pas uit de beelden die een dichter verzamelt. Beeld en gedachte gaan vaak samen in het uiteindelijke gedicht, ongeacht wat er nu eerst was: de kip of het ei.

Het stiftgedicht, dat immers ook een genre van Amerikaanse origine is, lijkt ook vooral kracht te putten uit concrete beelden. In zijn eerste stiftgedichten gebruikte hij zelfs nog veel plaatjes uit het originele artikel en waren de stiftgedichten daar bijna een alternatief bijschrift voor. Het feit dat hij de gedichten toen nog 'newspaper blackout comics' noemde, zegt natuurlijk ook een hoop.

Wanneer hij een gedicht maakt, gaat Kleon op zoek naar beelden die hem aanspreken:

> *Most of the time I don't even read the article before I start trying to find a poem. I just try*

Oefening: Korte cut-ups van krantenartikel.
Benodigdheden: Tekst naar keuze, schaar, papier, pen of plakstift

Verknip een krantenartikel, gedicht of een willekeurige andere tekst naar keuze in zinnen, zinsdelen, woordgroepen en woorden. Hussel de woorden door elkaar en leg ze in een nieuwe volgorde op papier. Plak de stukken op of schrijf ze over. Je mag zelf bepalen of je alle woorden wilt gebruiken of slechts één zin wilt maken en of je je aan de regels van de grammatica houdt.

Mogelijke varianten hierop zijn de fold-in en de four pieces technieken. Bij een fold-in verknip je twee teksten met eenzelfde soort opmaak en maak je een nieuwe tekst door de verknipte regels om en om neer te leggen. Bij four pieces knip je een tekst in de lengte en breedte doormidden en leg je de vier stukken op een nieuwe manier neer. je kunt natuurlijk ook de tekst in meer delen knippen, maar zorg dat elk stuk ongeveer hetzelfde formaat heeft.

Oefening: Nieuwe woorden met de markeerstift
Benodidheden: Tekst naar keuze, markeerstift of schaar, pen, papier

Je neemt een artikel uit een krant of tijdschrift en zet met een markeerstift een verticale streep door de tekst. (Je kunt ook een reep letters uitknippen, maar dit werkt sneller). Het volgende stuk komt uit een artikel over een rechtzaak tegen Servië. De door de markeerstift geselecteerde stukken zijn dik gedrukt.

> Servië pleegde geen genocide
>
> Volgens het IGH **hee**ft Servië bo-
> vendien het Genoc**ide**verdrag uit
> 1948 overtreden. D**aar**in staat niet
> alleen dat landen **zich** niet schuldig
> mogen maken aan **het** uitroeien van

van een beperkt vocabulaire. Zowel bij een cut-up als bij een stiftgedicht beperk je automatisch je keuzemogelijkheden wat betreft de woorden. Bij een cut-up ben je afhankelijk van wat je verknipt, bij een stiftgedicht van het krantenartikel. Burroughs zou hier weer op zeggen dat alle schrijven beperkt wordt door wat de schrijver hoort, leest en meent te horen. Bij stiftgedichten en cut-ups drijf je het echter op de spits. Het artikel en alleen het artikel leveren de woorden, letters en beelden die je kunt gebruiken voor je gedicht.

Dat wil echter niet zeggen, dat je stiftgedicht een soort 'samenvatting' van het gebruikte artikel moet worden. Natuurlijk ben je afhankelijk van de woorden die er staan, maar het is niet de bedoeling dat je daar niet bovenuit stijgt: inhoud van het artikel en inhoud van het gedicht hoeven niet altijd overeen te komen. Toen ik Kleon daarover mailde, zei hij het volgende:

> *I do think the contents of the article have a lot to do with the resulting poems -- after all, you can't find words in the article that aren't already there. An article about architecture is bound to have the words "building" or "space" or "house" and that has some effect on what you come up with. But the really magic poems are when you completely TRANSFORM those words into a poem with a subject matter or meaning completely different from the article. That's the key word: transformation.*

Natuurlijk kun je ook eigen woorden maken, door alleen letters over te laten en die aan elkaar te linken, iets wat Dimitri Antonissen veel doet in zijn gedichten. Natuurlijk zijn ook daar grenzen aan: je kunt maar een aantal lettercombinaties vinden, je gedichten moeten er niet te rommelig van worden en het kost veel tijd. Bovenal mist het echter het doel: het is de beperking van het vocabulaire die het stiftdichten en de cut-ups interessant maakt.

> *to treat the article as a big block of words -- raw materiaI -- you're trying to link up words that put a picture in your head. Allen Ginsberg called it "shopping for images".*

Op zijn blog plaatste hij het citaat van Ginsberg (niet geheel ontoevallig een leerling van Williams):

> *What thoughts I have of you tonight, Walt Whitman, for I walked*
> *down the sidestreets under the trees with a headache self-conscious looking*
> *at the full moon.*
>
> *In my hungry fatigue, and shopping for images, I went into the neon*
> *fruit supermarket, dreaming of your enumerations!*

Kleon voegt hieraan toe:

> *Underlining. Highlighting. Circling. When we read interactively, when we "alter" texts, we're isolating little bits of writing that speak to us. Fire our imaginations. Illuminate something.*
> *It's the same thing when we hyperlink: we're pointing to something that speaks to us.*
> *And it's the same thing when I make a blackout poem.*

Het ene beeld na het andere beeld maakt echter (in de meeste gevallen) nog geen geslaagd gedicht: het is pas als de beelden een relatie met elkaar aangaan, dat er een verhaal of gedicht ontstaat. Zo'n relatie is vaker wel dan niet een contrast (of juxtapositie):

> *De juxtapositie is vooral bekend in de muziek en in de schilderkunst, bedoeld als contrast maar, hoewel minder voorkomend, zijn juxtaposities soms ook bedoeld om een overeenkomst aan te geven. Door twee dingen naast elkaar te plaatsen kun je verschillen en overeenkomsten duidelijker zien. Je kunt er echter ook verbanden door laten zien of suggereren.*

Een bekende toepassing, bedoeld om een overeenkomst aan te geven is een gezond ogend opgewekt mens te laten zien op een afbeelding in combinatie met (naast) een product met de bedoeling door die combinatie meer van dat product te verkopen (reclame).

Een juxtapositie in de literatuur is dus het naast elkaar plaatsen van twee met elkaar contrasterende beelden, die door hun aanwezigheid naast elkaar een nieuwe betekenis vormen. Dat wil niet zeggen dat alle beelden het tegenovergestelde van elkaar moeten zijn. Ze kunnen uit verschillende jargons komen (dan ligt het contrast in het woordgebruik, meer dan in het beeld) of bijvoorbeeld niets met elkaar te maken hebben (om daar te spreken van een contrast is dan weer overbodig). In alle gevallen moeten ze echter elkaar verrijken of om het wat klassieker te zeggen: het geheel moet meer zijn dan de som der delen.

Oefening: Bijschriften
Benodigdheden: Krantenfoto's, krantenkoppen, pen, papier.

Kies een foto uit de stapel krantenfoto's en zoek een krantenkop erbij als alternatief bijschrift. Probeer tot een combinatie te komen die meer is dan een simpele nevenschikking van woord en beeld. Een mogelijke variant hierop is dat je je eigen onderschrift verzint. Mocht je tijd en zin over hebben, kun je ook een begin maken aan het bijbehorende krantenartikel: verzin het verhaal bij de kop en de foto.

Oefening: Werkwoorden in combinatie
Benodigdheden: pen en papier

Het combineren van beelden hoeft niet altijd te betekenen dat je alleen met zelfstandige en bijvoeglijke naamwoorden werkt. Vaak kun je de verbinding juist maken door werkwoorden. In schrijven zijn werkwoorden van het grootste belang, of het nu om proza, poëzie of dramatekst gaat. Werkwoorden geven energie aan je zinnen. Vaak wordt er veel aandacht besteed aan originele beschrijvingen of pakkende namen, maar het werkwoord verleent je tekst actie, conflict. Vouw voor

a virus'. Hij zag de cut-up niet alleen als interessante techniek, maar als een manier om de taal minder misleidend te maken en de natuur van de werkelijkheid expliciet te maken in de taal en literatuur.

Het voert echter te ver om hierop in te gaan in een workshop stiftgedichten. Interessanter is een ander punt over cut-ups dat hij naar voren brengt:

Cut-ups are for everyone. Anybody can make cut ups. It is experimental in the sense of being something to do. Right here write now. Not something to talk and argue about. Greek philosophers assumed logically that an object twice as heavy as another object would fall twice as fast. It did not occur to them to push the two objects off the table and see how they fall. Cut the words and see how they fall.

Dat je tegenwoordig in elke kadowinkel 'magnetig poetry kits' kunt kopen, lijkt Burroughs in zijn gelijk te stellen.

Austin Kleon zegt iets soortgelijks over stiftgedichten: op zijn blog citeert hij Mihaly Csikszentmihalyi auteur van het boek Flow: The Psychology of Optimal Experience:

Not so long ago, it was acceptable to be an amateur poet....Nowadays if one does not make some money (however pitifully little) out of writing, it's considered to be a waste of time. It is taken as downright shameful for a man past twenty to indulge in versification unless he receives a check to show for it.

Austin Kleon ziet ook in stiftgedichten een manier voor amateurs om met poëzie bezig te zijn. Je kunt het zo moeilijk maken als je zelf wilt en alles wat je nodig hebt is een stift, een krant en een beetje tijd. Het is te vergelijken met het maken van een kruiswoordpuzzel.

Het feit dat zowel cut-ups als stiftgedichten toegankelijk zijn voor amateurs, is echter niet de enige overeenkomst. Beide technieken maken namelijk gebruik

BEPERKING VAN HET VOCABULAIRE

Hoewel stiftgedichten een vrij nieuw genre vormen, zijn er verwante ondernemingen te traceren tot ver terug in de literatuurgeschiedenis. Op zijn laatst de collagetechnieken en readymades van de dadaïsten en surrealisten zijn als directe voorgangers te zien. Tristan Tzara trok willekeurige woorden uit een hoed om zo een gedicht te maken. Ook de cut-up technique van Brion Gysin en William S. Burroughs is een proces dat sterk doet denken aan stiftgedichten.

In cut-ups worden teksten verknipt tot zinnen en losse woorden en op een nieuwe manier gerangschikt:

> *The cut-up method brings to writers the collage, which has been used by painters for fifty years. And used by the moving and still camera. In fact all street shots from movie or still cameras are by the unpredictable factors of passers by and juxtaposition cut-ups. And photographers will tell you that often their best shots are accidents . . . writers will tell you the same. The best writing seems to be done almost by accident but writers until the cut-up method was made explicit (...) had no way to produce the accident of spontaneity. You can not will spontaneity. But you can introduce the unpredictable spontaneous factor with a pair of scissors.*

> *The method is simple. (...) Take any poet or writer you fancy. Here, say, or poems you have read over many times. The words have lost meaning and life through years of repetition. Now take the poem and type out selected passages. Fill a page with excerpts. Now cut the page. You have a new poem. As many poems as you like.*

Voor Burroughs ging het verder dan dat: volgens hem was de cut-up een manier om het gefragmenteerde leven, de wereld, weer te geven in de literatuur: volgens hem was taal in zoverre een bedrog dat ze de wereld presenteerde als iets lineairs. In werkelijkheid is het leven gefragmenteerd, zoals een cut-up. Deze gedachtegang dat taal misleidend is, heeft hem uiteindelijk bewogen tot de uitspraak ‘Language is

de volgende oefening je papier in twee helften. Schrijf op de ene helft een kolom zelfstandig naamwoorden. Probeer dit zo snel en willekeurig mogelijk te doen. Je rijtje zou er zo uit kunnen zien:

zeep
dinosaurus
mussolini
kelk
anker
matze
volvo
vrouwenarts
gezwel
ghetto

Bedenk vervolgens een beroep. Bijvoorbeeld een kok. Vervolgens draai je het blad om en schrijf je op de andere helft een rij van 15 werkwoorden op die je doen denken aan dat beroep. Bijvoorbeeld:

snijden
marineren
koken
proeven
pocheren
hakken
bakken
kneden
smelten
kloppen
verwarmen
pekelen
smeren

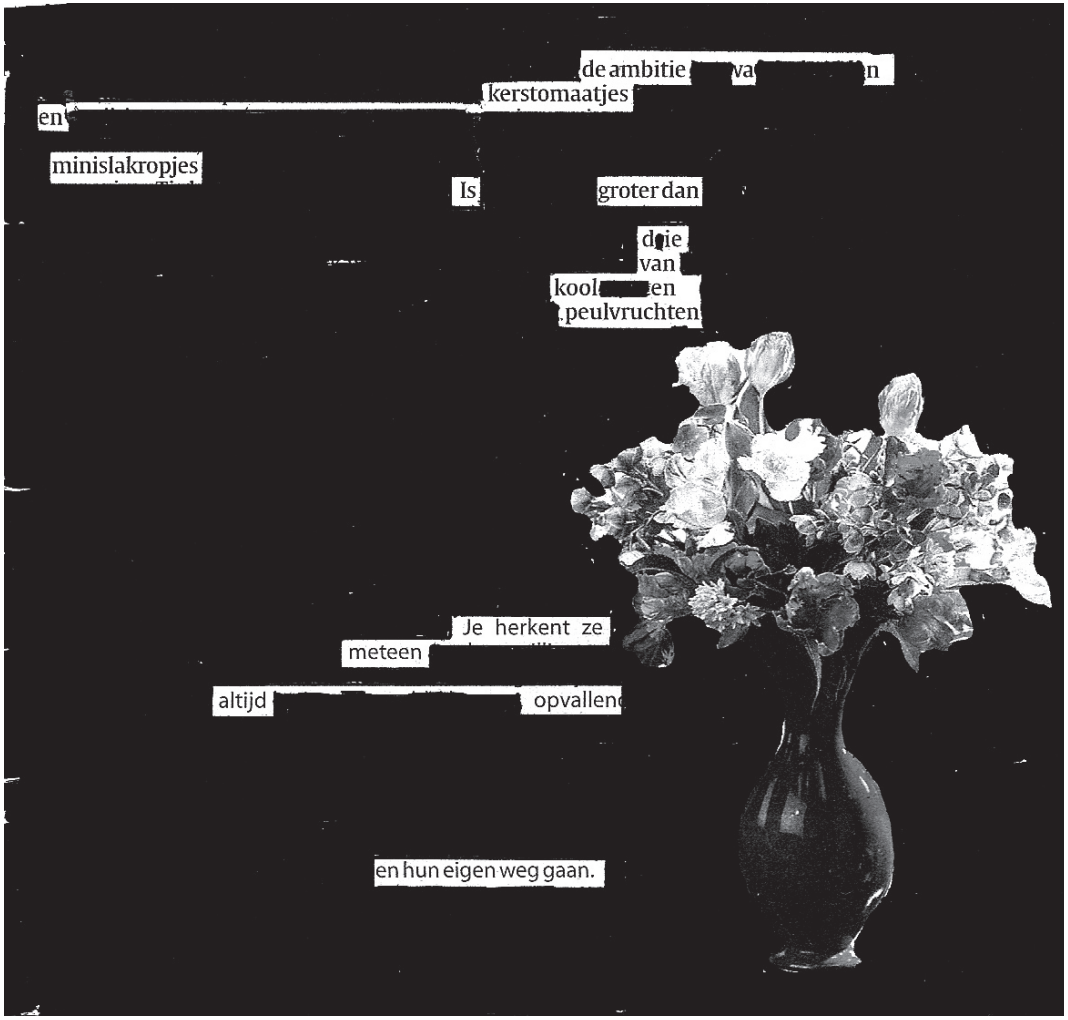
roeren
proberen

Verbind nu de zelfstandig naamwoorden met je interessantste werkwoorden en probeer er eens zinnen mee te maken. Je mag met de werkwoorden doen wat je wil, bijvoorbeeld ze in de meervoudsvorm of verleden tijd zetten.

Dinosauriërs marineren in de grond
Krakende hip-hop sneed de avondlucht in het ghetto in twee.

Lees verder:

- Ginsberg, Allen: 'A Supermarket in California', http://www.poets.org/viewmedia.php/prmMID/15306
- Kerouack, Jack: 'Belief & Technique for Modern Prose', http://www.writing.upenn.edu/ af ilreis/88/kerouac-technique.html
- Kleon, Austin: 'Shopping for images', http://www.austinkleon.com/2008/05/29/shopping-for-images/
- Williams, William Carlos: 'Paterson' in: *Selected Poems*, Penguin, *1976*.
- http://nl.wikipedia.org/wiki/Juxtapositie

BRON: STIFTGEDICHTEN.COM